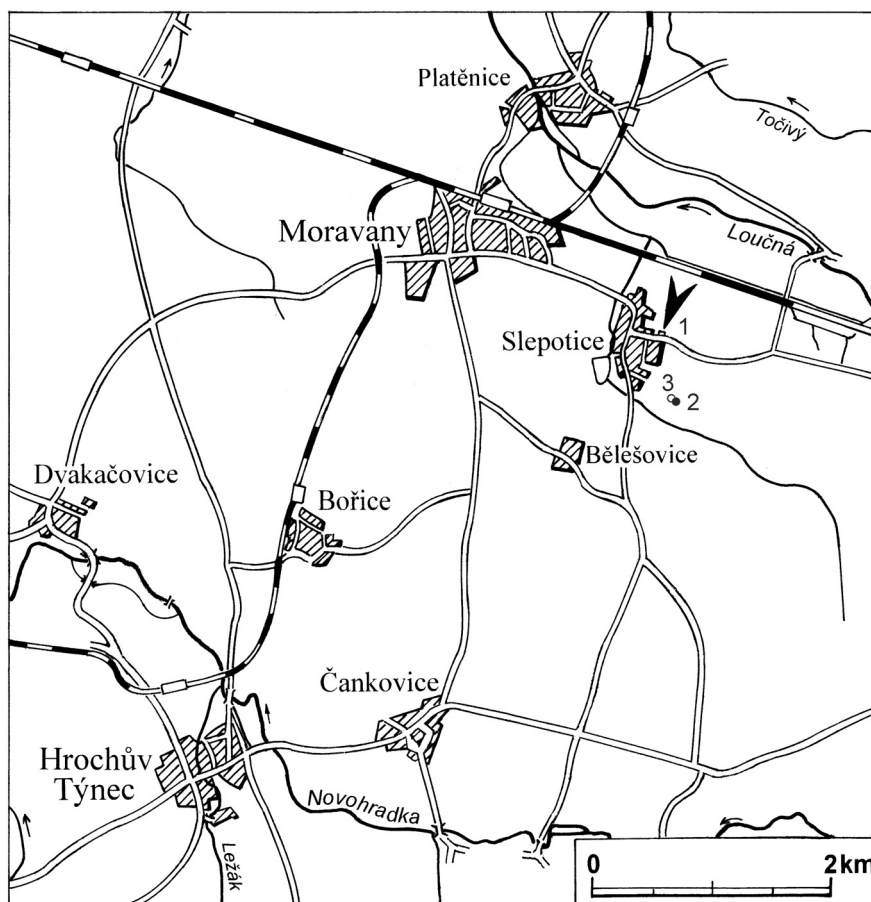


DALŠÍ DOKLAD SLOVANSKÉHO OSÍDLENÍ VE SLEPOTICÍCH (OKR. PARDUBICE)

Martina Beková – Naďa Profantová

V roce 2003 zkoumalo rozsáhlou plochu (zhruba 48×21 m) ve Slepoticích muzeum v Rychnově nad Kněžnou. Plocha svým rohem navazovala na prostor zkoumaný od podzimu 2002 do jara 2003 týměž muzeem (sídliště doby laténské a navazující plaňanské osídlení, ženský knížecí komorový pohřeb, datovaný do doby kolem roku 300; *Beková – Droberjar 2005; Beková 2006*). Jižní hrana zkoumaného úseku pak navazovala na plochu zkoumanou v předchozích letech pardubickým muzeem, vedoucím výzkumu zde byl V. Vokolek (především v roce 2001).

Slepotická pískovna se nachází na východní straně obce, na kraji levobřežní šterkopískové terasy řeky Loučné, v nadmořské výšce 235 m. Prakticky celý její zábor byl od roku 1990 systematicky sledován. Výzkumy zde postupně provádělo Muzeum východních Čech v Hradci Králové, později Východočeské muzeum v Pardubicích. Z předchozích zemních zásahů jsou známa jen ojedinělá zjištění, a to již



Obr. 1. Slované osídlení na katastru Slepotic (1–3), mohyly z 8.–9. století byly zjištěny na katastru nedalekých Dvakačovic



Obr. 3. Slepotice, okr. Pardubice. Celkový pohled na zkoumanou plochu

od 30. let 20. století. Jedná se o typickou polykulturní lokalitu, ležící na tradiční komunikaci podél Loučné, později známé jako Trstenická stezka. Zachyceno zde bylo osídlení mezolitu, neolitu, období popelnicových polí, laténu, doby římské a hradištní. Úseky zkoumané hradeckým a pardubickým muzeem jsou zveřejněny pouze ve formě nálezových zpráv, případně výčtu ve Zpravodaji Muzea východních Čech v Hradci Králové. Dle výpovědí slepotických občanů ale zdaleka všechny nálezy v obci archeologicky podchyceny nebyly; mimo jiné bylo těsně vedle pískovny při stavbě areálu zemědělského družstva zcela zničeno kostrové pohřebiště. Pro nás není bez zajímavosti, že leželo mezi popisovanou lokalitou a mladším sídlištěm z doby hradištní, částečně odkrytým L. Skružným (*Skružný 1980; obr. 1:1,2*).

Zábor zkoumaný na podzim roku 2003 zasáhl celkem 138 sídlištních objektů (*obr. 2; 3*). Z toho byly 3 polozemnice, 3 mělká a 2 hluboká hruškovitá síla, zbytek kúlové jamky nedávající jednoznačné schéma objektů a sídlištní jámy. Naprostá většina objektů náležela laténskému období (LT D), čtyři bylo možno přiřadit plaňanskému horizontu doby římské.

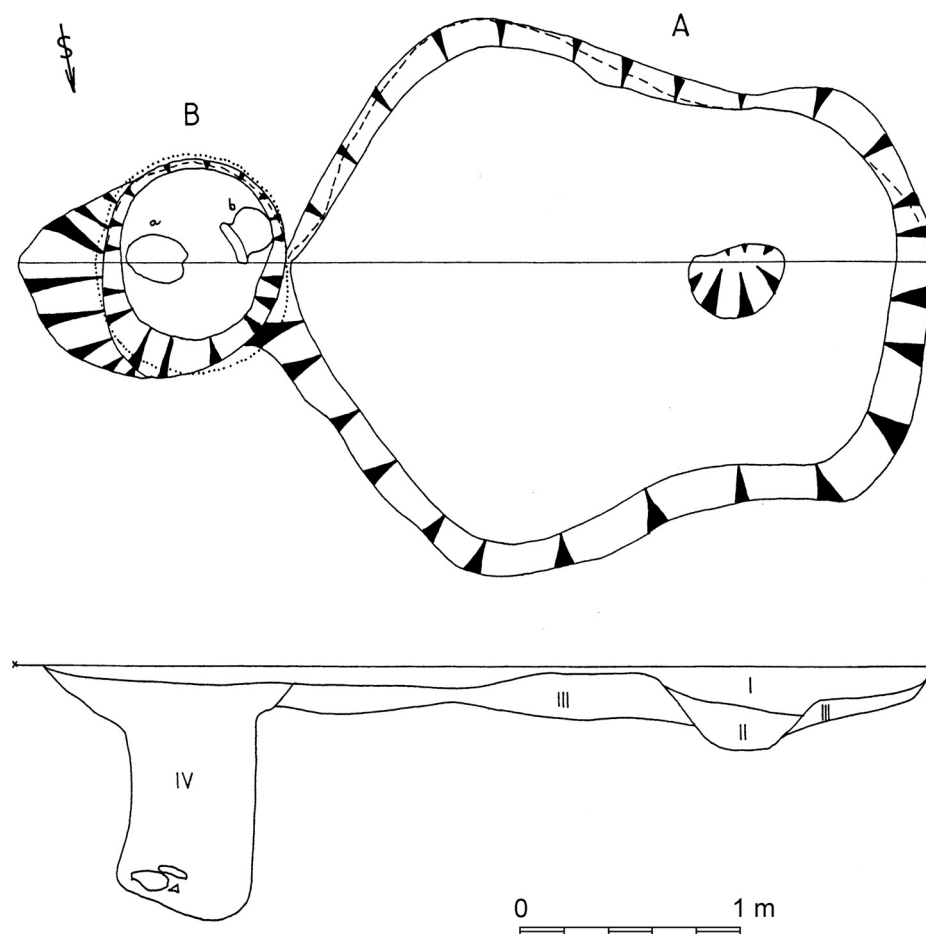
Z části lokality odkryté roku 2003 můžeme do raného středověku zařadit jen dvě zásobní jámy a jednu jámu odlišné funkce, tedy objekty č. 304A/03, 304B/03 a s menší jistotou i 320/03. Všechny uvedené objekty leží vedle sebe (*obr. 2*), objekty 304 A a B jsou patrně ve vzájemném funkčním vztahu.

POPIS OBJEKTŮ A NÁLEZŮ

Objekt 304/03

Je tvořen dvěma částmi: mírně protáhlým objektem se zaoblenými rohy a rovným dnem tvořeným vrstvou III (část A), do ní byla vložena kúlová jamka (vrstva II), a kruhovou jámou téměř válcovitého tvaru směrem k povrchu se rozšiřující (část B, výplň vrstva IV), která vznikla až po vyhloubení části A. Právě v jámě 304B se našel jediný spolehlivý datovací materiál – dvě rekonstruovatelné nádoby. Rozměry objektu: část A – 300×250 cm, hl. cca 22 cm; část B – š. 56 cm, max. hl. 106 cm. *Obr. 4*.

Ze zásobní jámy č. 304B/03 pocházejí dvě plně rekonstruovatelné slovanské nádoby (*obr. 5*). Nádoby se nalézaly v jižní polovině dna. Kromě nádob se našla jen dvě nezdobená těla slovanských nádob, dále zatažený okraj misky, jeden ovalený pravěký okraj a jeden silnostěnný zlomek těla, který může být jak pravěkého stáří, tak by jej bylo možno zařadit ke keramice pražského typu. Pro datování objektu jsou rozhodující obě nádoby.



Obr. 4. Slepotice, okr. Pardubice. Plán a profil objektu 304/03. Vrstvy: I tmavě šedá hlinitá, II tmavě šedá hlinitá s množstvím cicvárů, III šedá hlinitá, ojediněle keramika, IV tmavě šedá hlinito-písčité výplň

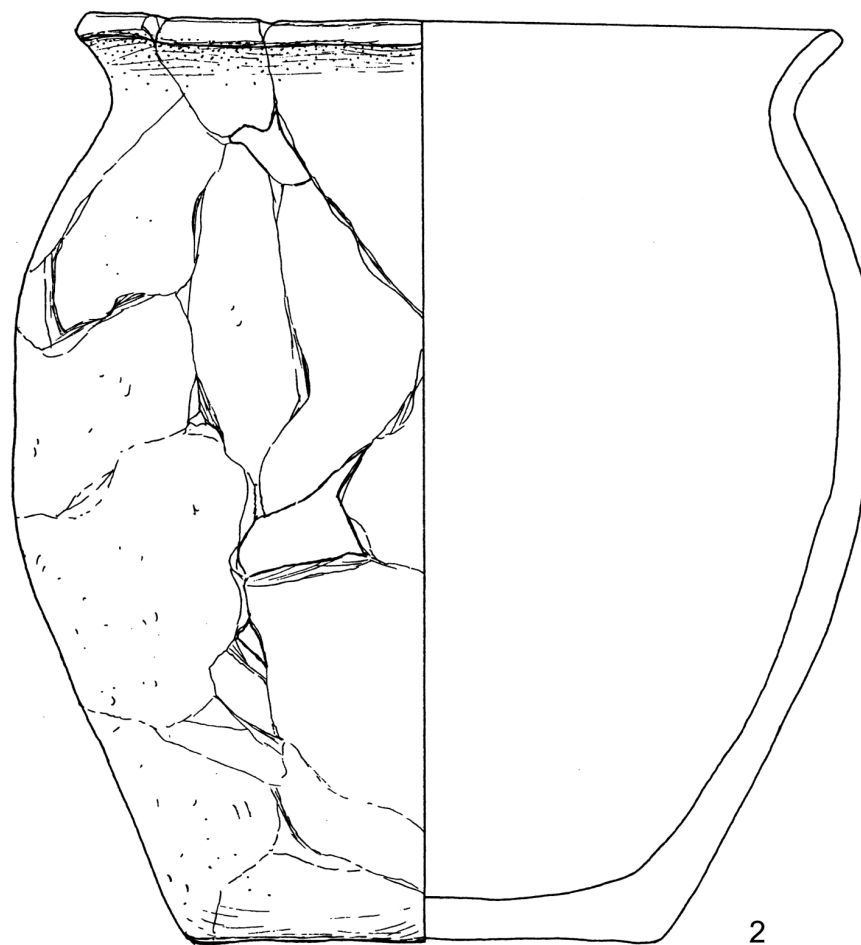
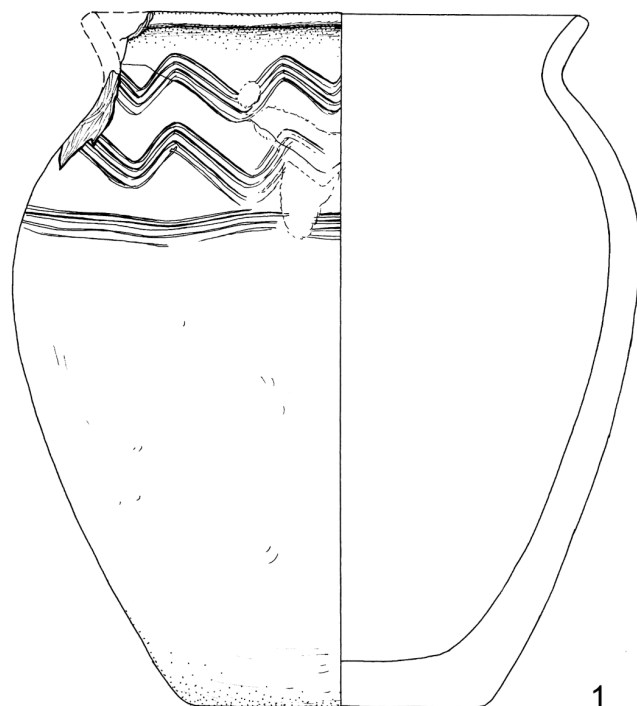
Popis nádob:

Nádoba 1: Větší nezdobený hrnec s ven vyhnutým, šikmo seříznutým okrajem, dno rovné. Jde o silnostěnnou nádobu, povrch je přetřen vrstvičkou bez obsahu slídy, na hrdle nádoby jsou zvnějšku patrné stopy formování, z vnitřní strany chybějí. Nádoba je převážně okrově načervenalé barvy, vnitřní strana okraje je mírně očázená. Ostřívo je makroskopické, převážně písčité. Rozměry: v. 275 mm, průměr okraje 232 mm, průměr hrdla 204 mm, max. výduť 256/173 mm, průměr dna 140 mm, síla střepe v hrdle 8 mm, nade dnem 10,7 mm. *Obr. 5:2; 7:dole.*

Nádoba odpovídá doznívání keramiky pražského typu (neobtáčená, nezdobená), tvarově patří k méně častým typům s níže umístěnou maximální výduť, vejčítým tělem a výrazněji vyhnutým ústím. Blíží se Zemanovu typu III. Dostí tvarově blízká je menší neúplná nezdobená nádoba z Kluku (*Zeman 1976*, 124, obr. 4:2), o níž J. Zeman píše, že již vykazuje některé rysy starohradištní. S obdobným tvarem jsme se setkali v materiálu z dosud nepublikovaného sídliště v Turnově (výzkum J. Prostředníka). Velikostí a baňatostí se sledované nádoby blíží i nádoba z Prahy-Veleslavína (*Zeman 1976*, obr. 25:3).

Nádoba 2: Menší hrnec s maximální výduť v horní třetině nádoby, mírně vyhnutým oboustranně obtáčeným okrajem, místy seříznutým, jinde spíše zaobleným a výzdobou umístěnou v hrdle, vysoko nad výzdobným bodem. Těsto je ostřeno pískem, ojediněle na lomu jsou viditelné kousky křemene (1 mm), malé množství slídy je zřetelné na povrchu. Výzdoba je provedena hřebenem, bez využití rotace. Sestává ze dvou pásů čtyřnásobných vysokých vlnic a pásu vodorovných linií umístěných v místě maximální výduť, místy velmi slabě rytých. Spodní pás vlnic se místy dotýká spodních amplitud vlnic. Rozměry: v. 195 mm, průměr okraje 141 mm, průměr hrdla 128 mm, max. výduť 176/122 mm, průměr dna 85 mm, síla střepe v hrdle 5,8 mm, nade dnem 13 mm. *Obr. 5:1; 7:nahore.*

I tato nádoba odpovídá parametrům jak nejmladší produkce zdobeného pražského typu, použitím obtáčení, byť na minimální ploše okraje, by se dala řadit i mezi nejstarší výrobky starohradištní. Výzdoba dvou pásů vlnic a pásu rýh je typická pro oba úseky. Celek můžeme srovnat s výbavou domu 4200 z Prahy-Liboce (*Bureš – Profantová 2005*, obr. 8, 9).



Obr. 5. Slepoticice, okr. Pardubice. Nádoby z objektu 304/03

S obdobnou situací, kdy bylo nutné datovat obilnici podle charakteristického tvaru případně charakteru výplně, jsme se setkali i v sídlištním areálu v Roztokách (např. obilnice 535 s jedním zlomkem dna či 374, kde se dochovaly jen tři zlomky dna, žádný okraj – Kuna – Profantová 2005, 27, 29).

Objekt 320/03

Objekt téměř kruhového půdorysu, na řezu hruškovitého tvaru. Hrdlo obilnice tvoří vrstva III, tmavě šedo-černá promíšená s pískem, případně ještě II, tmavě šedá hlinitá, vlastní výplň pak sytější černá vrstva IV s proplástkami tmavě šedé promíšené s pískem (III). Nad nimi leží vrstva I, černošedá s kousky mazanice, ta může být mladší než bylo užívání zásobnice (obr. 6). Rozměry: š. hrdla 70 cm, max. š. 118 cm, hl. 220 cm.

Tento objekt lze datovat spíše na základě charakteristického tvaru hruškovité obilnice, než na základě archeologických nálezů.

Nálezy: 2 zlomky z těl nádob, jeden omletý tenkostěnný, jeden plavený zlomek naoranžovělé barvy. Jeden ze zlomků je podle těsta zařaditelný do raného středověku. Kromě toho z objektu pocházejí již jen zvířecí kosti a tři kousky mazanice, jeden však pochází z vrstvy I nad vlastním objektem.

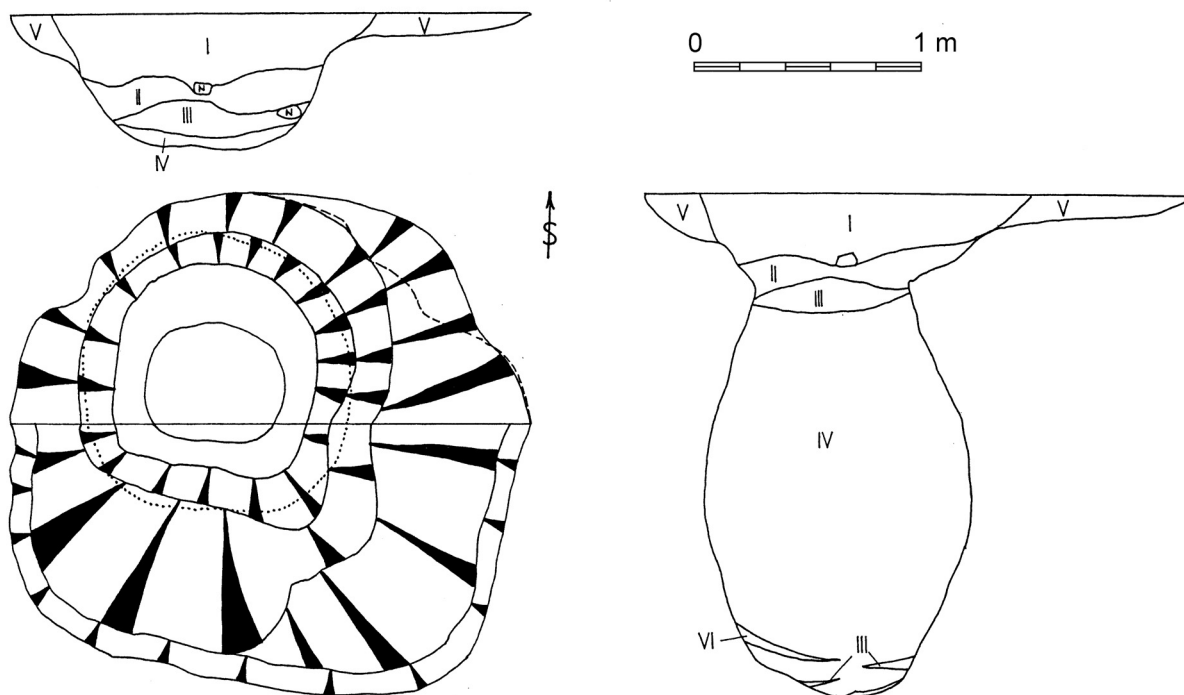
ZÁVĚR

Oba objekty je možno zařadit do doby přechodu od kultury s keramikou pražského typu do doby starohradištní, každopádně připadá v úvahu starší fáze tohoto období.

Objekt 320 představuje typickou obilnici, jak ji známe například z Prahy-Liboce, Kanína či hradiště Klučov (Bureš – Profantová 2005, 45, obr. 6; nepublikovaný výzkum J. Maříka z r. 2004; Kudrnáč 1970, obr. 42, 82:6,7,8)

Objekt 304B patří také nejspíše mezi zásobní jámy, i když je mělký. Patří k typu I I. Pleinerové (2000, Abb. 114:I). Obilnice v Březně však byly hlubší (např. J. 71 o hloubce až 170 cm).

Mělký objekt 304A je obtížné funkčně interpretovat, nemá otopné zařízení ani zcela pravidelný tvar, takže nejspíše nešlo o dům. Jednalo se o hospodářskou nevytápěnou stavbu nejasného účelu. Můžeme tedy shrnout, že ve Slepoticích byly zjištěny pozůstatky tří hospodářských objektů prostorově spo-



Obr. 6. Slepotice, okr. Pardubice. Plán a profil objektu 320/03. Vrstvy: I černošedá s kousky mazanice, II tmavě šedá hlinitá, III tmavě šedá promíšená pískem, IV sytější černá, V černá promíšená pískem, VI černá s pískem, proplásk

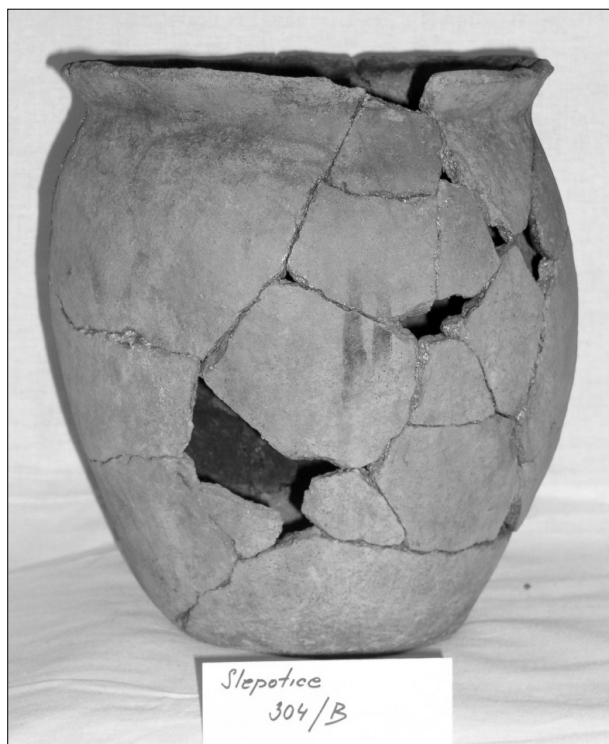
lu svázaných, avšak nepodařilo se objevit dům, k němuž mohly patřit. Západně od jam byla objevena polozemnice 302/03, datovaná však do jiného období. Bohužel nevíme, kolik objektů starší až střední doby hradištní pochází z nepublikovaného výzkumu V. Vokolka. Je pravděpodobné, že i na sousední ploše mohly tyto objekty vytvářet malé shluky. Jak ukazuje chudý inventář objektu 320/03, nelze vyloučit, že některé méně typické jámy sledovaného stáří mohly zůstat nedatované, nebo byly přiřazeny do některého pravěkého období podle střepů ve výplni, jinde interpretovatelných jako příměs.

Sídliště datovaných do závěru 7. a průběhu 8. století je v Čechách zatím poměrně málo, ve východních Čechách výrazně méně než v Čechách středních (Bubeník 1997, mapa RS 2). Patří k nim Opatovice nad Labem (prozkoumáno více než 40 objektů z doby hradištní – výzkumy V. Vokolka a Z. Fiedlera – Vokolek 1962), Dříteč, Rosice, případně i Dražkovice. Dříteč je z nich asi nejlépe poznána (Skružný 1962). Právě v Dříteči se však nenašly jinde v Čechách typické polozemnice, nevíme, jestli tam nepřevažoval jiný typ obydlí (nadzemní).

Jediným výraznějším dokladem soudobé pohřební aktivity jsou žárové mohyly v Dvakačovicích (obr. 1), datované do starohradištního, případně na počátek středohradištního období (Frolík 1988).

V nedaleké poloze „Za Kolajkou“ (č. parcely 154/2) na témže katastru byla v letech 1961 až 1963 L. Skružným prozkoumána další neúplná vesnice (obr. 1:2). Bylo odkryto 20 objektů (Skružný 1980, 413), z nichž jen jeden objekt byl obytný: polozemnice s kamennou pecí. Dále se našlo šest typických obilnic většinou s úzkým hrdlem (až 243 cm hluboké), zbytek tvořily méně pravidelné typy jam (kotlovitého a vanovitého typu), jejichž funkce se jen obtížně určuje. Tato osada byla podle dvou zveřejněných hrnců mladší – patřila středohradištnímu období, nejtypičtějším znakem hrnce z objektu 10/62 je plasticky členěné podhrdlí a hřebenem provedená výzdoba: vstřícně uspořádané vpichy a pás hřebenových vlnic (Skružný 1980, obr. 12). Zajímavé je, že v obou případech byly hrnce slepeny ze střepů nalezených ve dvou objektech – jde tedy určitě minimálně o druhotný odpad. V obilnicích se našly žernovy, doložena zde byla i železářská výroba, ovšem jen druhotně: nálezem poničené hliněné dyzny (komína) pece (Skružný 1980, 422, obr. 7, 8) a několika zlomků strusky v jiném objektu. L. Skružný nevyklučuje jistý vývoj ani v rámci výseku sídliště, jež odkryl (v rámci cca 80 let). Sídliště by mělo zaniknout v 1. třetině 10. století.

Další střepy ze střední doby hradištní (4 okrajové zlomky) a kus železné rudy o váze 2,3 kg z tohoto katastru jsou bez bližších nálezových okolností uloženy v muzeu ve Vysokém Mýtě (Vích 2006,



Obr. 7. Slepoticice, okr. Pardubice. Nádoby z obj. 304/03

11, tab. 19). Nelze vyloučit, že zejména železná ruda pochází ze sídliště zkoumaného L. Skružným. Další střepy z doby hradištní se nalézaly ve školní sbírce (archiv ArÚ AV ČR).

Dvě zásobní sídlištní jámy až mladohradištního stáří odkryl J. Boček v pískovně ppč. 155/1 v roce 1986 (*obr. 1:3; Boček 1989, 178*).

Postupem doby bude tedy možné rekonstruovat jistý vývoj osídlení uvnitř jednoho katastru a též prezentovat lokální vývoj keramiky od konce 7. století.

LITERATURA

- Beková, M. 2006:* Sídlíště z počátku doby římské ve Slepoticích, okr. Pardubice. In: Droberjar, E. – Lutovský, M. (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 361–364.
- Beková, M. – Droberjar, E. 2005:* Bohatý ženský kostrový hrob z mladší doby římské ve Slepoticích (Pardubický kraj), *Archeologie ve středních Čechách* 9, 401–438.
- Boček, J. 1989:* Slepoticce, *Výzkumy v Čechách 1986–7*, 178.
- Bubeník, J. 1997:* Archeologické prameny k dějinám osídlení Čech v 7. až polovině 9. stol. Praha.
- Bureš, M. – Profantová, N. 2005:* Raně středověké sídliště v Praze-Liboci. In: Metlička, M. (ed.), *Archeologie doby hradištní v Čechách*. Plzeň, 44–71.
- Frolík, J. 1988:* Archeologický materiál ze slovanského mohylníku ve Dvakačovicích (okr. Chrudim), *Zpravodaj Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové* 15, 80–94.
- Kuna, M. – Profantová, N. a kol. 2005:* Počátky raného středověku v Čechách. Archeologický výzkum sídelní aglomerace kultury pražského typu v Roztokách. Praha.
- Kudrnáč, J. 1970:* Klučov. Staroslovanské hradiště ve středních Čechách. Praha.
- Pleinerová, I. 2000:* Die altslawischen Dörfer von Březno bei Louny. Praha – Louny.
- Skružný, L. 1962:* Výsledky archeologického výzkumu na slovanském sídlišti v Dříteči v r. 1960, *Práce muzea v Hradci Králové a v Pardubicích B1/IV*, 125–138.
- Skružný, L. 1980:* Dokazatelstva zemledelčeskogo i remeslennogo proizvodstva na slavjanskom poselenii v Slepoticach (rajon Pardubice). In: *Rapports du IIIe Congrès International d'Archéologie Slave*. T. 2. Bratislava, 413–430.
- Vích, D. 2006:* Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě. Katalog archeologické sbírky. I. Text. Zprávy České archeologické společnosti. Supplementum 62. Praha.
- Vokolek, V. 1962:* Slovanská sídliště v okolí Opatovic n. L., *Archeologické rozhledy* 14, 636, 653–656.
- Zeman, J. 1976:* Nejstarší slovanské osídlení Čech, *Památky archeologické* 67, 115–235.

FURTHER EVIDENCE OF SLAVIC SETTLEMENT AT SLEPOTICE (PARDUBICE DISTRICT)

In 2003 three Early Medieval features were identified at the polycultural site at Slepoticce (fig. 1:1). Only one of these (granary 304B) yielded pottery, in the form of two vessels, that permitted safer dating. This feature can be ascribed to the transitional period between the culture with Prague-type pottery and the Early 'Hillfort' period, and the earliest phase of the latter certainly seems appropriate. The grouping of features 304A,B/03 and 320/03 represents the earliest Slavic settlement in the cadastre; not far to the south, some 20 Middle 'Hillfort' period (9th and early 10th century) features have previously been investigated, while the adjacent plot has previously yielded 2 Late 'Hillfort' period (2nd half of the 10th–12th century) features (fig. 1). In time it will therefore be possible to reconstruct the development of settlement in the Slepoticce cadastre, and present the local development of ceramics from the end of the 7th century onwards.

MARTINA BEKOVÁ
MUZEUM ORLICKÝCH HOR, JIRÁSKOVA 2, 516 01 RYCHNOV NAD KNĚŽNOU

NAĎA PROFANTOVÁ
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, PRAHA, V. V. I., LETENSKÁ 4, 118 00 PRAHA 1